

Aan de **ONDERKANT** ligt de lat altijd hoger

Verhalen uit de buik
van de samenleving
Marijke Decuypere
& Guy Malfait

Geld

“Ze kunnen niet budgetteren en daarom hebben ze zoveel schulden”.

Bijdrage door Storms, Cornelis en Van Thielen:

Uit psychologisch onderzoek weten we dat mensen niet volledig rationeel handelen. We moeten allemaal een zeker vorm van zelfcontrole aan de dag leggen om onze uitgaven te beheersen (Shefrin & Thaler, 1988; Kahneman, 2012). In het bijzonder voor wie weinig inkomen heeft is het belangrijk om goed te kunnen budgetteren en te weerstaan aan de dagelijkse verleidingen van de consumptiemaatschappij. Uit het onderzoek naar overlevingsstrategieën blijkt dat goed financieel management juist een sterke eigenschap is van mensen met een beperkt inkomen (Engbersen, 1987, Kempson, 1994, Dowler, 1997, Storms & Van Thielen 2013). Gezinnen in armoede zijn vaak heel prijsbewust. Ze kennen de prijzen en gaan winkelen daar waar de producten het goedkoopst zijn, ook al vraagt dit meerdere verplaatsingen.

Daarnaast blijkt dat personen met een beperkt inkomen hun inkomsten en uitgaven meer bijhouden of monitoren. Zo onderzocht Humbeeck (2010) in welke mate personen in armoede bij het budgetteren meer gebruik maken van bepaalde zelfcontroletechnieken om minder snel in de verleiding te komen te veel geld uit te geven. Ze stelde vast dat armere gezinnen meer gebruik maken van ‘mentale rekeningen’, een techniek waarbij inkomsten

toegewezen worden aan verschillende categorieën van uitgaven (bv. 250 euro voor aankopen in de supermarkt, 50 euro voor 'kledij', 100 euro voor ontspanning). Bovendien blijken mensen in armoede in vergelijking met niet-armen hun mentale rekeningen minder breed te maken en zijn ze meer bewust van de exacte bedragen, zodat ze hun budgetten nauwkeuriger kunnen opstellen (Humbeeck, 2010; Thaler, 1999). Ook andere zelfcontroletechnieken zoals preventieve zelfcontrole (zichzelf straffen als men zich niet aan het budget houdt en zichzelf belonen als men onder het budget is gebleven) of 'dosering' (plannen om soms wel aan de verleiding toe te geven of vaste winkelpatronen hanteren om zich op lange termijn aan het vooropgestelde budget te kunnen houden) blijken relatief meer te worden gebruikt door arme personen.

Voor mensen in armoede is het een hele klus om alle inkomstenbronnen goed te beheren. Omwille van hun lage inkomen worden ze vaak gedwongen om met rekeningen te schuiven en bepaalde betalingen uit te stellen (Van Thielen & Storms, 2013). Omdat de minimuminkomens in ons land niet volstaan om alle noodzakelijke behoeften te vervullen (Storms & Van Mechelen, 2016), is het voor gezinnen die met deze inkomens moeten rondkomen vaak niet mogelijk om de achterstand weg te werken en leidt dit tot het maken van schulden.

Europees onderzoek leert dat overmatige schuldenlast wordt veroorzaakt door een complex geheel van risicofactoren zoals een te laag inkomen of inkomensverlies, in combinatie met bepaalde triggers, zoals veranderingen in woon- of leefomstandigheden. Te hoge uitgaven of slecht budgetbeheer versterken dan nog het risico op overmatige schuldenlast (Davydoff, et al., 2008, p. 27). Onderzoek in eigen land (Vandevelde, Scutnaire, Bruyndonckx, Noël & Duvivier, 2010) bevestigt dat achter een overmatige schuldenlast een complexe realiteit schuil gaat. De studie vermeldt persoonsgebonden oorzaken die in veel gevallen samen voorkomen, namelijk structureel inkomensstekorten, ongelukken in het leven die leiden tot een lager inkomen en/of hogere uitgaven, problemen met budgetbeheer en een te hoog uitgavenpatroon.

Literatuur:

- Dowler, E. (1997). Budgeting for food on al low income in the UK: the case of lone-parent families. *Food policy*, 22, 405-417.
- Engbersen, G., Van de Veen, R., & Schuyt, C. J. M. (1987). *Moderne armoede: overleven op het sociaal minimum: een onderzoek onder 120 Rotterdamse huishoudens*. Leiden.
- Davydoff, D., Naacke, G., Dessart, E., Jentsch, N., Figueira, F., Rothmund, M., . . . Finney, A. (2008). Towards a common operational European definition of over-indebtedness. (pp. 131): European Commission.
- Humbeeck, E. (2010) *Budgetbeheer bij armen. Onderzoek naar het gebruik van zelfcontroletechnieken*. Masterproef, KULeuven.
- Kahneman, D. (2012). *Ons feilbare denken: thinking, fast and slow*. Business Contact.
- Storms, B., Van Mechelen, N. (2016). De doeltreffendheid van de bijstandsinkomen. In: Cantillon, B., Vandenbroucke, F., De Bie, M., De Wilde, M. (2016). *40 jaar sociale bijstand*. Leuven: Acco.
- Kempson, E., Bryson, A., & Rowlingson, K. (1994). *Hard times?: how poor families make ends meet*. London: Policy Studies Institute
- Shefrin, H. M., & Thaler, R. H. (1988). The behavioral life-cycle hypothesis. *Economic inquiry*, 26(4), 609-643.
- Thaler, R. (1985). Mental Accounting and Consumer Choice. In: *Marketing Science*, Vol. 4, No. 3. p. 199-214.
- Thaler, R. H. (1999). Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 2, 183-206.
- van der Schors, van der Werf & Boer (2016) *Kans op financiële problemen*. Opgehaald op 20/04/2017 van <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/kans-op-financiele-problemen-2016/>
- van der Schors, van der Werf & Schonewillein (2015) *Geldzaken in de praktijk*. Opgehaald op 20/04/2017 van <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Geldzaken-in-de-praktijk-2015.pdf>
- Vandevelde, I., Scutnaire, B., Bruyndonckx, M., Noël, D., & Duvivier, R. (2010). *In the pocket. Lessuggesties over verantwoord geld beheren en consumeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Van Thielen, L., & Storms, B. (2013). Het maximum uit het minimum halen. Overlevingsstrategieën van mensen die moeten rondkomen met een te beperkt inkomen. Thomas More: Cebud. Geel.